

Томаш ТОМАШЕВИЋ, ветеринар:

Ветеринарска служба у Народној Републици Црној Гори

И ако је сточарство у Црној Гори одувijek претстављало главну грану народне привреде, ветеринарска служба као друштвена дјелатност, која по својој сврси служи унапређењу сточарства и његовој заштити од харања заразних и других сточних болести, остала је — може се рећи — у овој Народној Републици неразвијена.

Говорити о овој служби каква је данас и указати на смјернице њеног будућег развоја, а не осврнути се на њену прошлост, тј. њен историски развој, — ако бисмо тако могли назвати оно што је претходило данашњем стању ове службе у Републици, био би велики недостатак или у најмању руку такав приказ — не би претстављао цјелину из које би се могле схватити оне специфичности, које су условиле да се је потреба за овом службом касно појавила и разлоге због којих се она споро развијала.

Да би се добио јасан преглед развоја ове службе од њених првих почетака до данас, размотрићемо је у појединим етапама, тј. видјећемо каква је она била до Првог свјетског рата, између два рата и каква је данас.

Док у другим народним републикама први почеци ветеринарске службе датирају од почетка друге половине прошлог вијека, у Црној Гори ова служба се први пут појављује у другој деценији XX-ог вијека. До Првог свјетског рата Црна Гора је дала свега једног ветеринара, а читаву службу у њој обављала су два т. зв. обласна ветеринара. Организационо ветеринарска служба припадала је истом ресору којему је припадала и служба народног здравља, а њен практични рад, изузимајући контролу животних намирница животињског поријекла, имао је више савјето-давно-поучни карактер, и то једнако из области хумане колико и из области ветеринарске медицине, будући да је и љекара у оно доба било врло мало, него карактер ветеринарске службе у данашњем смислу ријечи. Овакав садржај рада ветеринарске

службе и vrlo malu potrebu za њом у оно вријеме, условило је више фактора, а један од најважнијих био је свакако и тај, што сточних зараза које би угрожавале сточарство Црне Горе тада није било. Разлог да ових у оно доба није било може се приписати у првом реду њеним ондашњим границама, које су претстављале природну баријеру за њихов унос из сусједних земаља, затим ограниченом промету и трговини стоком унутра њених граница и на крају великој отпорности домаћих пасмина стоке према заразама и другим болестима. Све ово дакле није наметало потребу ветеринарске службе у Црној Гори, као што је то био случај у оним покрајинама са интензивнијим сточарством и развијенијом трговином стоке. У периоду између Првог и Другог свјетског рата, потреба за ветеринарском службом у Црној Гори осјетила се много више него раније. Уласком у састав нове државе њене границе нијесу више претстављале природну заштиту од уношења сточних зараза, трговина и промет стоком постали су живљи, а укрштањем домаћих са племенитим пасминанама стоке смањила се је и њихова отпорност према заразама и другим болестима, и најзад Први свјетски рат је донио са собом многе сточне заразе од којих није била поштеђена ни Црна Гора.

Та раширеност сточних зараза с једне стране и стално повећање извоза стоке, сточних производа и сировина што је земљи у оном периоду доносило велики доходак, а чиме је извоз у смислу међународних конвенција подлијегао строгој ветеринарској контроли — с друге стране — нужно су захтијевали да се ветеринарска служба организује у читавој држави, па је тако и Црна Гора мање-више у сваком срезу имала по једног ветеринара.

Тежиште рада ветеринарске службе на подручју Црне Горе у овом временском раздобљу, било је углавном сузбијање сточних зараза, контрола сточног промета и ветеринарски преглед животињских намирница животињског поријекла, па је по један ветеринар у срезу могао да обавља све те службене послове. Осталим стручним пословима који нијесу имали службени карактер, а то ће рећи, пословима који спадају у домен шире ветеринарске праксе терапија није придаван нарочити значај, па се служба у том правцу није развијала и остала је мало позната ширим слојевима сточара. Овакво гледање на ширу ветеринарску праксу био је и основни разлог да се изградњи ветеринарских амбуланта, кроз које би се та шира ветеринарска дјелатност одвијала и служба најприје популарисала, није придавана никаква важност, и оне као такве нијесу постојале. Питање изградње клиника, уређења сточних пијаца и нешкодљивог уклањања животињских љешева остало је тако неријешено. Ни у погледу повећања домаћег ветеринарског кадра стање се није много поправило, јер је Црна Гора и за ово вријеме, као и за оно до Првог свјетског рата, дала такође једног ветеринара.

Тако су ова два раздобља у односу на ветеринарску службу Црне Горе прошла а да за собом нијесу оставила видљивих трагова и утврених путева, који би претстављали одраз дјеловања ове службе у прошлости, тј. традицију на коју би се она по завршетку Другог свјетског рата надовезала и даље развијала.

Након завршетка Другог свјетског рата, Црна Гора се је затекла са 5 ветеринара, без ветеринарских установа и без икаквих средстава за рад. Све је то отежавало да се ветеринарска служба организује, а њена организација била је неопходна, јер је рат био донио са собом многе сточне заразе које су пријетиле да униште и онако десетковано сточарство Црне Горе. Са оних 5 затечених и 10—12 ветеринара додијелих на одређено вријеме од стране Савезног министарства пољопривреде и шумарства, ова је служба била организована у свим срезovima.

Њен основни задатак у првим годинама послје ослобођења био је усмјерен на угушивању оних сточних зараза које су биле прошириле готово на читавој територији Републике. Својим напорним радом уз велику помоћ народне власти и масовних организација, служба је успјела и ако под условима — у прво вријеме — отежаног снабдијевања цјепивима и љековима, да сузбије и угуши оне најопасније сточне заразе као што су биле: овче богиње, бјеснило, свињска куга и куга перади, те да истрајним и из године у годину понављаним љековитим купањем на десетине хиљада шугом заражених оваца — у свим срезovima — ову врло резистентну сточну заразу, прво локализује на ограничена подручја а касније и потпуно ликвидира.

Служба је исто тако успјела да санира прилике и искористити неке узгојне болести, које су у узгојима државног и задружног сектора у почетку наносиле приличне губитке сточном подмлатку, као и да планским акцијама заштитних цијепљења стоке смањи штете изазиване повременим појавом шуштавца и црног пришта у зараженим подручјима.

Разумије се, да је само сузбијање заразних и паразитарних сточних болести захтијевало, да се учине извјесни напори у смислу омогућавања правилног функционисања ветеринарске контроле над прометом стоке, као и да се клање стоке за јавну потрошњу меса подвргне редовном ветеринарском прегледу. У том правцу је, поред осталог, форсирала уређење сточних пијаца и изградњу кланица, тежећи тиме да створи повољније услове за обављање одређених стручних послова на овом подручју њеног дјеловања, и ако се не би могло рећи да је у томе сасвим успјела.

Уколико су се прилике око сузбијања заразних и узгојних болести више сређивале, утолико је ветеринарима остајало више времена да се посвете лијечењу болесних животиња и да на тај начин развијају онај дио стручног дјеловања који прелази у домен шире ветеринарске праксе, па је тиме ветеринарска служба

постајала све ближа и све потребнија сточарима, а тиме се је и потреба за повећањем стручног кадра све више указивала. Ова околност дала је повода да служба постави захтјев изградње ветеринарских амбуланата — како би се на тај начин ветеринарима омогућило да лијече болесне животиње на одређеном мјесту и под условима који гарантују већи успјех и стручнију примјену њиховог стеченог знања.

Да би се у дијагностици заразних и паразитарних болести, као и у просуђивању употребљивости за људску исхрану животних намирница животињског поријекла ветеринарска служба могла ослободити на једну установу у самој Републици, која би вршила те послове и тиме отклонила потреба одашиљања материјала на испитивање заводима других народних република, основана је први пут у Црној Гори и ветеринарска дијагностичка станица, као републичка установа са задатком да она ту функцију преузме на себе.

Према томе резултати рада ветеринарске службе у Народној Републици Црној Гори — од ослобођења до данас — могли би се укратко резимирати у сљедећем: служба је успјела да санира прилике у односу на сточне заразе, које су у првим годинама после ослобођења представљале праву опасност за сточарство; ликвидирала је све узгојне болести које су у већим узгојима угрожавале сточни подмладак; проширујући дјелокруг рада на подручју шире ветеринарске праксе, постала је не само кориснија него и ближа и познатија ширим слојевима сточара. Ветеринарска служба успјела је до извјесне мјере да среди стање сточног промета и да подвргне обавезној ветеринарској контроли клање стоке и преглед меса намијењеног за јавну потрошњу, премда не и остале животне намирнице животињског поријекла, што је — како ћемо касније чути — зависило од стручног кадра у којему је оскудијевала. Најзад, и ако служба није успјела да у овом релативно кратком раздобљу — развије мрежу ветеринарских установа које су јој неопходне, да би могла свој рад стручно усавршавати и да до данас ријеша проблем стручног кадра — првенствено оног домаћег — што је један од главних услова за развој ове службе у Републици, она је ипак покушала да преко надлежних органа ријеша и та питања, и не би се могло рећи да се и ту није нешто постигло. Према типским пројектима који су правовремено припремљени за изградњу ветеринарских амбуланата и мањих кланица, народни одбори су подигли до данас седам амбуланата и три кланице, а по истом пројекту изградиће се у 1955 години и још 3 ветеринарске амбуланте. У 1955 години почеће да се подижу и двије веће кланице у Титограду и Бијелом Пољу, које ће поред осталих просторија којима располажу савремене кланице имати и уређаје за расхлађивање и смрзавање меса

Ветеринарске станице које су основане у свим срезовима, изузев два у којима нема ветеринара, а кроз које се данас обављају сви послови ветеринарске службе, такође су доказ напретка у њеном развоју, јер ће те станице са повећањем кадра и учвршћењем њиховог пословања, служити као центри кроз које ће ова служба најбоље функционисати и задовољити потребама народа, а самим тим и најприје стећи свој углед и своју стручну популарност.

Најзад, као што је већ напоменуто, основана је у Титограду и ветеринарска дијагностичка станица као установа републичког значаја, која са повећањем стручног домаћег кадра а нарочито ветеринара са ужом специјализацијом који ће радити у овој установи, треба да прерасте у истоимени републички завод, који ће под таквим условима моћи да се бави не само дијагностиком заразних, узгојних и паразитарних болести, него и научно-истраживачким радом у области ветеринарства.

Сматрајући питање стручног кадра, а у првом реду домаћих ветеринара, као основни проблем од којег зависи рјешавање свих других питања у вези ветеринарске службе, још 1946 године, постављен је захтјев, да се Црногорцима који студирају ветеринарски факултет додијели већа стипендија него онима који студирају друге факултете. Овим се захтјевом, који је био усвојен, желело привући црногорске студенте да студирају ветеринарски факултет, који их иначе није привлачио баш ради тога што ова служба у Црној Гори нема своје традиције. Вјероватно је ова стимулативна мјера и утицала да се је до данас на ветеринарски факултет уписало око 30 Црногораца и да од прве уписане генерације већ почињу да пристижу дипломирани ветеринари.

Као што се види ова млада служба која се у Црној Гори тек развија, оправдала је у овом периоду своје постојање и показала извјесне резултате. Ти би резултати свакако били убједљивији ако би се овдје наводиле бројке — по годинама — прегледаних и лијечених животиња, заштитно цијењене стоке, извршених дијагностичких поступака и других стручних интервенција, али сматрамо да то није потребно. Овдје би можда било потребније нагласити, да је ветеринарска служба те резултате постигла са једним кадром који од почетка није био довољан и који се је од 1949 године стално смањивао умјесто да се повећавао, што је било условљено повременим одласком оних ветеринара који су својевремено били додијељени НР Црној Гори на одређено вријеме, а на чија мјеста нијесу долазили други, јер их никакви законски прописи на то нијесу обавезивали.

Па ипак морамо истаћи неке проблеме ветеринарске службе у НР Црној Гори који тек треба да се ријеше, а ти су проблеми следећи:

1) Повећање стручног кадра у средњим ветеринарским станицама поставља се као први и најважнији задатак. Док се по-

требе службе не буду задовољиле домаћим кадром, нужно је да народни одбори путем конкурса обезбиједу овај кадар.

2) Ветеринарске станице треба основати и у оним срезовима гдје још нијесу основане, а повећањем кадра и бољим увидом у њихов рад од стране надлежних народних одбора треба учврстити оне које су већ основане.

3) Изградња одговарајућих кланица — у свим мјестима гдје се стока коље за јавну потрошњу меса, неопходна је као што је неопходно организовати и тржњу контролу свих намирница животињског поријекла, чим се стручни кадар буде повећао.

4) Ветеринарске амбуланте потребно је изградити и у оним срезовима у којима још нијесу подигнуте, јер поред осталог, оне рјешавају и станбено питање за ветеринаре које сада највише кочи бројно повећање ветеринарског кадра.

5) Сточне пијаци је потребно боље уредити и ријешити питање нешкодљивог уклањања животињских љешева, јер то игра пресудну улогу у профилакси сточних зараза.

6) Да би служба брзо интервенисала и ефикасно извршавала свакодневне задатке, среске ветеринарске станице неопходно је снабдјети брзим превозним средствима, јер би се инвестиције које се за то буду утрошиле за најкраће вријеме надокнадиле, како је то показало искуство у другим народним републикама гдје многе ветеринарске станице данас већ користе оваква превозна средства.

Уколико се ови проблеми брже ријеше утолико ће служба бити у могућности да даде максимум доприноса друштвеној заједници, јер она — као што смо на почетку нагласили — служи унапређењу и заштити сточарства, које у привреди НР Црне Горе игра веома важну улогу.

Из изложеног можемо на крају закључити, да је ветеринарска служба у НР Црној Гори од ослобођења до данас, и ако са врло оскудним стручним кадром, отишла корак напријед, да би у блиској будућности добила коначни организациони облик са потребним ветеринарским установама и довољним бројем специјализованог стручног кадра, а то ће уједно бити и гаранција за успјешније рјешавање свих проблема са којима се буде сусретала.